

УДК 371.15

*Людмила Ключова,
аспірант кафедри педагогіки
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ПРОФЕСІЙНІ ВИМОГИ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто етичний аспект професійних вимог до педагогічного працівника, важливість дотримання ним позитивної світоглядної позиції, наполегливої та систематичної праці над собою. Запропоновано основні професійно-етичні вимоги до громадянина, професіонала та особистості педагога і способи їх виконання. Висвітлено актуальні професійно-етичні вимоги до педагогічного працівника в Україні та США як норми фахової діяльності.

Ключові слова: професійні вимоги, етичний аспект, педагогічний працівник, педагогічна діяльність, особисті та професійні якості.

В статье рассмотрено этический аспект профессиональных требований к педагогическому работнику, важность придерживания им положительной мировоззренческой позиции, настойчивого и систематического труда над собой. Предложено основные профессионально-этические требования к гражданину, профессионалу и личности педагога, а также способы их выполнения. Освещены актуальные профессионально-этические требования к педагогическому работнику в Украине и США как нормы профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессиональные требования, этический аспект, педагогический работник, педагогическая деятельность, личные и профессиональные качества.

The ethical of professional requirements for pedagogical worker, the importance of respecting him a positive perception of the position, of persistent and systematic labour over myself are considered in the article. Basic professional and ethical requirements for the citizen, professional and personality educationalist and modes to perform them are proposed. Professional and ethical requirements for pedagogical workers in Ukraine and the USA as standards of professional activity are enlightned.

Key words: professional requirements, ethical aspect, pedagogical worker, pedagogical activities, personal and professional quality.

Педагогічна діяльність вирізняється серед інших видів діяльності своєю специфікою. Щодня педагогічному працівникові доводиться знаходити вихід із нетипових професійних ситуацій, вирішувати конфлікти, долати суперечності у складній системі відносин «педагог – учень», «педагог – педагог», «педагог – батьки учня», «педагог – керівник навчального закладу».

Сучасне інформаційне суспільство характеризується роз'єднаністю людей, відходом у віртуальний світ. А «відхід від реальності, – як зазначав З. Фройд, – є одночасно і виходом із людської спільноти» [1, с. 495]. Українські науковці М. М. Чепіль, Н. З. Дудник вказують на розрив «між технічною підготовкою людини і рівнем її соціальної свідомості, моральності» [2, с. 41]. Тому підвищуються професійно-етичні вимоги до педагогічного працівника.

Професійні вимоги до педагогічного працівника досліджували такі сучасні вчені, як З. Н. Курлянд, В. В. Морозов, О. А. Пермяков, М. Г. Тофтул, та інші. Відповідно до професійної етики педагог, на думку українського філософа М. Г. Тофтула, повинен відповідати таким вимогам:

- любити свою дисципліну, цікавитися її досягненнями і проблемами; цінувати власну працю, вбачати в ній серцевину смислу життя;
- постійно пам'ятати про специфіку професії та враховувати її у своїй діяльності;
- усвідомлювати відповідальність за результати діяльності;
- гнучко, толерантно ставитися до вихованців;
- зважати на реальність, насамперед на особливості поглядів, життєві настанови, ціннісні орієнтації молоді, впливаючи на них кваліфіковано обраними виховними методами [3, с. 208].

Вчений наголошує, щоб досягти відповідності вимогам, педагогу необхідно наполегливо працювати над собою, зосередитися на розвитку і вдосконаленні педагогічної майстерності, особистих якостей (доброта, вимогливість, відповідальність). Вчений-педагог З. Н. Курлянд виокремлює такі професійно-етичні вимоги до вчителя: загально громадські – оптимізм, бажання працювати, загальнолюдський гуманізм; морально-педагогічні – висока ерудиція та культура, високий рівень загальних відносин з людьми, педагогічна самоактуалізація, тобто усвідомлення себе як суб'єкта педагогічної діяльності [4, с. 24]. Науковці О. А. Пермяков і В. В. Морозов розглядають учителя як центральну фігуру в сучасній школі, визначаючи вимоги до професіонала і особистості. З погляду професійної етики, вимоги до вчителя як професіонала такі: володіння предметом викладання, загальна ерудиція, психологічна підготовка, педагогічна майстерність, педагогічний такт, систематичне підвищення професійного рівня. Вимоги до вчителя як особистості: любов до дітей,

почуття національної свідомості, гордості за свій народ, дисциплінованість, відповідальність, чесність, справедливість, доброта, повага до людей, тактовність, принциповість, самокритичність [5, с. 37]. Характеризуючи професійні вимоги до особистості педагога, сучасні вчені М. М. Чепіль і Н. З. Дудник вирізняють людські якості, фахову компетентність, педагогічні здібності, психолого-педагогічні знання та вміння. Важливими, за сучасних умов, вчені вважають людські якості педагога: гуманність, порядність, терплячість, чесність, відповідальність, справедливість, урівноваженість, доброзичливість, стриманість, чуйність [2, с. 41]. Роберт Кайзлик (США), наводячи вимоги до викладача, віддає перевагу професійності, з етичного аспекту важливими є дві: 1) тримається холодно. Будуть моменти, коли виникне спокуса кричати і кричати на ваших студентів, інших викладачів, батьків, адміністрацію і так далі. Гарні педагоги спроможні успішно протистояти цьому прагненню; 2) є, за своєю суттю, справедливим. Вони мають можливість оцінити студентів на основі виконаної ними роботи, а не їхніх особистих якостей [6].

Етичний аспект професійних вимог до педагогічного працівника у сучасній фаховій літературі висвітлений недостатньо. Вчені концентрують увагу на особистих якостях педагога, пропонують типологію фахівця за спрямованістю педагогічної діяльності та характером відносин з вихованцями.

Мета статті – розкрити етичний аспект професійних вимог до педагогічного працівника. Висвітлити актуальні професійно-етичні вимоги до педагога в Україні та США.

Професійні вимоги до педагогічного працівника постійно переглядаються і ускладнюються, що є нагальною потребою часу. Педагогічний працівник сприймає професійні вимоги як норми фахової діяльності, вони усвідомлюються ним у вигляді звичайного, загальновизнаного обов'язкового порядку, який узагальнюється зводом правил, що є керівництвом до дії. Розглядаючи етичний аспект професійних вимог до педагогічного працівника, будемо розуміти їх як запити держави і суспільства до фахівця. Аналіз сучасної філософської і педагогічної літератури дає змогу узагальнити та виокремити основні професійно-етичні вимоги до педагогічного працівника (умовно їх можна поділити на три групи: 1) вимоги до громадянина, 2) вимоги до професіонала і 3) вимоги до особистості педагога):

1. Виявляти любов до України, відданість українському народові, бажання працювати на їх благо і процвітання.
2. Дотримуватися Конституції і законів України, чинних нормативно-правових документів, які регламентують педагогічну діяльність.
2. Поважно ставитися до педагогічної праці, новітніх досягнень психолого-педагогічної науки.

3. Підтримувати професійні знання і вміння на високому рівні.
4. Виявляти відповідальність і вимогливість у виконанні професійних обов'язків.
5. Прагнути до оптимістичного світосприйняття, підтримання доброзичливих відносин з людьми.
6. Поважати гідність особистості учня, його життєві настанови і ціннісні орієнтації, за потреби здійснювати кваліфікований емоційно-вольовий вплив.
7. Усвідомлювати себе як суб'єкта педагогічної діяльності, виявляючи гуманність, тактовність і стриманість.

Щоб відповідати вимогам, педагог має наполегливо і систематично працювати над собою, виявляючи дисциплінованість, самокритичність, самоконтроль, прагнення до вдосконалення педагогічної майстерності. Як громадянин педагогічний працівник є патріотом своєї Батьківщини, розвиває в учнів почуття національної свідомості, гордості за свій народ. Українців у всьому світі знають як надзвичайно працьовитих, добродушних і гостинних, надміру терплячих і довірливих, мистецьки обдарованих людей з великим почуттям гумору. Повага і дотримання законів, виконання розпоряджень і наказів відділів освіти, Міністерства освіти і науки України – норма для педагогічного працівника, він законослухняний.

Як професіонал педагог розуміє, що професійна компетентність ґрунтується на поважливому ставленні до виконуваної роботи, бажанні систематично підвищувати професійний рівень, прагненні до оновлення психолого-педагогічних знань. Усвідомлення відповідальності за виконання своїх професійних обов'язків обумовлює вимогливість педагогічного працівника насамперед до себе, а вже потім до учнів.

Як особистість педагог дотримується позитивної світоглядної позиції, прагне зберігати душевний спокій, урівноваженість, виявляючи емпатію (від англ. Empathy – співпереживання, співчуття) до учнів. Педагогічний працівник проймається надією на краще, в оцінці дійсності, характеру людини та її можливостей, майбутнього стану справ передусім бачить позитивні ознаки. З оточуючими (як на горизонтальному – учні, їхні батьки або законні представники, колеги, так і на вертикальному рівні – адміністрація навчального закладу, працівники відділу освіти) будує відносини на засадах доброзичливості, взаємної поваги і відвертості. Педагогічний працівник поважає гідність особистості учня, з розумінням ставиться до його життєвих настанов і обраних ціннісних орієнтацій. У разі необхідності як фахівець педагог здійснює емоційно-вольовий вплив на учня, спрямовуючи його вибір до ідей справедливості, добра, гуманності.

Педагог усвідомлює себе суб'єктом педагогічної діяльності й

підтримує високий рівень моральних відносин з оточуючими, виявляючи педагогічний такт, чесність, урівноваженість.

Проведений аналіз сучасної педагогічної літератури дає змогу виокремити і порівняти актуальні професійно-етичні вимоги до педагогічних працівників, сформульовані українськими та американськими вченими (табл. 1).

Таблиця 1

**Актуальні професійно-етичні вимоги
до педагогічних працівників**

№ пор.	В Україні	У США
1	Виявляти оптимізм, загальну ерудицію і педагогічний такт	Викладачі знають свій предмет і як навчити цьому предмету студентів
2	Систематично підвищувати професійний рівень	Викладачі систематично розмірковують про свою практику і вчаться на досвіді [7]
3	Прагнути до педагогічної самоактуалізації	Це особистості з гарним моральним характером
4	Поважати гідність учня, виявляючи толерантність, доброзичливість, емпатію	Люди фізично, розумово, емоційно кваліфіковані, щоб виконувати професійні обов'язки [8]

З етичного погляду професійні вимоги до педагогічного працівника можна поділити на три групи: 1) вимоги до громадянина, 2) професіонала і 3) особистості. Актуальні професійно-етичні вимоги до педагогічного працівника в Україні та США різняться несуттєво: в Україні перевага надається фаховій компетентності, високому рівню психолого-педагогічних знань і вмінь, розвиненості особистих якостей педагога (толерантності, доброзичливості, емпатії), у США – професіоналізму (педагогічна освіта, наявність державної ліцензії), особі, розвиненій фізично, розумово, емоційно, яка систематично підвищує професійну майстерність.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку: для повноцінного функціонування системи освіти необхідно розробити базові професійно-етичні вимоги до педагогічного працівника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖРЕЛ

1. Фрейд З. Тотем и табу : [сб.; пер. с нем. А. А. Кудрявцева] / З. Фрейд. – М. : АСТ, 2008. – 636 с.
2. Чепіль М. М. Педагогічні технології : [навч. посіб.] / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.
3. Тофтул М. Г. Етика : [підручник] / М. Г. Тофтул. – [2-ге вид., виправл.

- і допов.]. – К. : Академія, 2011. – 440 с.
4. Пермяков О. А. Педагогіка : [навч. посіб.] / О. А. Пермяков, В. В. Морозов. – [3-тє вид., виправл. і допов.]. – К. : Знання, 2012. – 198 с.
 5. Педагогіка : [навч. посіб.] / З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова та ін. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – Харків : Бурун Книга, 2009. – 304 с.
 6. Kizlik R. Tips on Becoming a Teacher [Electronic resource] / R. Kizlik // Associates Boca Raton, Florida, May 27, 2013. – URL : www.adprima.com./tipson/htm
 7. Professional Qualities of Teachers [Electronic resource] // Episode 5. The Global Teacher / Clyde Chloe D. Traya, November 12, 2012. – URL : www.scribd.com/doc.
 8. General Requirements [Electronic resource] // Teach WV – How Do I Become Certified? – URL : wvde.state.wv.us/teach_wv/certification.html